

Luuk van Middelaar

In de VS gaat de strijd tussen democratie en autocratie

Er waart een spook rond in Amerika, het spook van de autocratie. Voor de rest van de wereld lijkt Donald Trump allicht van het scherm gevallen, sinds hij uit het Witte Huis werd weggestemd en van Twitter en Facebook verbannen. Maar in de VS is Trump alomtegenwoordig. De ene na de andere gezaghebbende Washingtonse stem waarschuwt voor zijn terugkeer en een nieuwe aanval op de Amerikaanse democratie.

Niemand zette het gevaar zo scherp neer als Robert Kagan, eind september. In een ijzingwekkend essay voor de *Washington Post* maakt de Republikeinse insider en ideoloog twee hoofdpunten.

Een: Trump wordt de Republikeinse presidentskandidaat in 2024. De hoop dat hij aan zichtbaarheid en invloed zou verliezen, blijkt ijdel.

Trump leidt in de peilingen, heeft een enorme oorlogskas en houdt de partij in zijn greep. De weinige Republikeinen die zich uitspraken tegen de Capitool-couppoging van 6 januari wordt het leven zuur gemaakt.

Ontwrichtende krachten die ons wereldwijd *strongmen* brachten, zijn niet verdwenen

Twee: stelselmatig bereiden Trump en zijn bondgenoten het terrein voor om een verkiezingszege in 2024 met alle middelen te kunnen veiligstellen. Met het amateurisme van 2020 zal het zijn gedaan. Op lokaal en staatsniveau worden waarborgen voor eerlijk tellen gesloopt. In Arizona gaf het staatsparlement zichzelf het recht de door de staatsregering vastgestelde verkiezingsuitslag opzij te schuiven.

Kagans conclusie: „Het toneel ligt klaar voor chaos. Denk aan wekenlange massaprotesten in meerdere staten, waar wetgevers van beide partijen de overwinning claimen en hun tegenstanders van een onconstitutionele machtsgreep betichten. Aanhangers van beide zijden zijn waarschijnlijk beter bewapend en meer bereid tot geweld dan in 2020. Zouden gouverneurs de Nationale Garde invoeren? Zou president Biden de Garde onder zijn gezag plaatsen en troepen naar Texas, Pennsylvania of Wisconsin sturen om het geweld te onderdrukken?”

Om tirannie te vermijden rekenden de opstellers van de Amerikaanse grondwet (1787) op de machtscheiding tussen president, Congres en Hoogerechtshof en op uiteenlopende belangen tussen de toen dertien sta-

ten. Niemand voorzag dat loyaliteit aan een natiebredere partij en charismatische leider deze oude *checks and balances* op een kwade dag zou overtroeven.

De passies en paranoia die Trump vertolkt zijn in de Amerikaanse geschiedenis vaker gehoord: argwaan jegens Washington, angst voor waardenverlies, zorgen om armoede, wit racisme. „Wat Trump uniek maakt is dat hij voor miljoenen Amerikanen zélf het antwoord is op hun angsten en ressentimenten. Dit is een sterkere band tussen leider en volgers dan ooit vertoond in de VS.”

Individuele Republikeinse politici staan zo voor de keuze: hetzij uit kortetermijnbelang meegaan met de autocratische machtsgreep van Trump c.s., hetzij al hun energie wijden aan het redden van de Amerikaanse democratie. Voorlopig erkennen bar weinigen de ernst.

Van Democratische zijde klinkt een vergelijkbare noodroep. Ben Rhodes, oud-speechschrijver van Obama, zei vorige week: „We doen alsof in Amerika een strijd gaande is tussen twee partijen. In werkelijkheid gaat de strijd tussen democratie en autocratie. [...] We zijn al veel verder op het autoritaire pad dan velen durven toegeven.”

Terwijl Kagan focust op het binnenlandse machtsmechaniek, onderzoekt Rhodes in zijn verhalende boek *After the Fall* (2021) de sociale, economische en technologische trends die in de VS de voorwaarden voor ‘Trump’ schiepen – maar evenzeer in Hongarije voor Orbán of in Rusland voor Poetin. Op het liberale zegejaar 1989 volgde een koude douche: „Na drie decennia ongestuit Amerikaans kapitalisme, militaire macht en technologische innovatie, hebben de krachten van de geschiedenis zich tegen de democratie gekeerd, met een terugkeer van oude vormen van nationalisme en sociale controle in nieuwe verpakking.”

Op de keuze tussen autocratie en democratie in de VS hebben Nederland en Europa weinig invloed. Wel moet het zwarte scenario daar verplicht deel uitmaken van elke toekomstscenario hier. Ook in de binnenlandse politiek: de ontwrichtende krachten die ons wereldwijd *strongmen* brachten zijn niet verdwenen. Wel kunnen die steviger worden bestreden. Met strengere regulering van sociale media, waarvan het ophitsende verdienmodel afdoende is blootgelegd. Met het overeind houden van onze verzorgingsstaten, buffers tegen een armoedeval die veel Amerikanen en Hongaren ontberen. En met het verdedigen van de democratie tegen autocraten *binnen* Europa, waaraan premier Rutte op de EU-top deze week zijn Poolse en Hongaarse collega's zal willen herinneren. Ook hier zijn de spoken niet verdwenen.